

Zeitschrift:	Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum
Herausgeber:	Litteris Conradi Orellii et Soc.
Band:	- (1751)
Heft:	22
Artikel:	De Caulacau basilidianorum dissertatio critica Iacobi Bruckeri [...]
Autor:	Bruckerus, Iacobus
DOI:	https://doi.org/10.5169/seals-394696

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 12.09.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

De CAULACAU Basilidianorum
DISSERTATIO CRITICA
JACOBI BRUCKERI

Acad. Berol. & Bononiens. Membri.

§. I.

Inter veteris doctrinæ ænigmata, Gnosticorum somnia obscuritate tantum non omnium maxime laborare, nemo retum in Ecclesia Christiana gestarum adeo ignarus atque rudis est, ut nesciat. Cum enim disciplinam a communi ingenii humani mensura longe abhorrentem, & vulgares scientiæ terminos excedentem affectarent Philosophi nugivenduli, cogitationibus abstrusis, notionibus fictis & nullibi nisi in emoto insanientis turbæ cerebro deprehendendis usi, ob antiquæ, quæ in Oriente & Ægypto ad ista usque tempora regnabat disciplinæ, quæ arcana atque ideo symbolica & allegorica fuit, imitationem, ænigmata magis, quam doctrinas struxerunt, rati, ut solet apud imperitum vulgus fieri, plus scientiæ abstrusioris, cuius nomen atque gloriam affectabant, præ se ferre posse, si obscuris symbolis verbisque sapientiam creparent. Testem volumus omnem eorum Hæreticorum historiam, qui excellentioris de rebus divinis eruditioñis gloriam aucupantes, paulo post conditam civitatem christianam, Gnosticorum nomine eam misere deprædati sunt: quorum nugas omnes ex latbris in apricum producere, & labor & opus est;

ebrios enim loqui putes, vanos sine mente sonos fundentes, & nec sensum habentes nec inter se cohærentes. Unde EPIPHANIUS, (a) in iis ἐν οἰστάτῳ γνώμῃ μεθύοντος καὶ παραλαλόντος τὰ ρήματα, τὰ μὲν γέλωντι πεποιημένα ἔτερον δὲ κλαυθμῷ ἐμπλεῖ, ebrii, animo sibi non constante & nugatorie loquentis verba, partim ridenda, partim commiseratione plena deprehendit.

§. II.

Quamvis autem hæc ita se habere, nemo temere inficias iverit, non adeo tamen insauisse homines, neque ab ingenii opibus neque ab eruditionis cultu imparatos, credibile est, ut vana nobis nihilque significantia verba dedisse, magnisque, quas projecerunt, bullis plane nihil, quod momentum habet, dixisse censi queant. Id enim, quamvis frequenter ab eis aetatis doctribus christianis eis objiciatur, (b) minime tamen verisimile est, perpendentibus, ob eruditionis haud vulgaris laudem homines istos plurimum famæ atque plausus retulisse, eosque per omnes veteris disciplinæ campos non sine sudore volutas, eruditæ opinionis, quamvis ea fanaticæ fuerit, suspicionem reliquisse. Neque in ineptissimorum fabularum cortice hærendum, sed ad arcana dogmata, tanto studio, totque involucris recondita attendendum est, quibus sagaci mente eritis, stultissimæ harum hominum nugæ & obscurissima ænigmata, si non omnia, multa tamen, solvi

(a) *Adv. hæref. l. I. hær. 26. §. 2. T. I. Opp.*
p. 84.

(b) *Vid. TERTULLIANUS contra Valent. c. 5.*

solvi queunt, & eorum disciplinæ lux potest accendi. At is difficilis atque diutinus labor est, virumque poscit non emanativi tantum systematis, omnisque Orientalis & Barbaricæ Philosophiæ peritissimum, sed & arcanæ disciplinæ methodique Ægyptiacæ non ignarum, & diu in hac arena non sine attentione & patientia versatum. Quales cum non adeo multos esse, & ingratus labor & rerum magis utilium studia patientur, non miramur, perpaucos esse, qui Philosophiæ Gnostico-rum multum lucis accenderint, vel etiam viderint ipsi, & innumera hodie esse ænigmata in harum sectarum placitis sepulta: Quibus nostra demum ætate clavem repertam esse, lætamur, ex quo Orientalem Philosophiam non ignotam quidem penitus, at neglectam tamen, ex umbra protraxit incomparabilis MOSHEMIUS.

§. III.

Quæ omnis Gnosticæ disciplinæ conditio fuit, eam imprimis Philosophiam Basilidis referre, comparatio quemlibet docere potest. Fuit is natione Ægyptius patria Alexandrinus, (c) homo, ut solebant Ægyptiorum ingenia, atræ bilis contagio mire corruptus, at eruditus tamen, & patriæ philosophiæ, quam ex Orientali enatam suisse alibi probavimus, callentissimus, unde recte observatum EPIPHANIO (d) disciplinam circulatoris

P 5

illius

(c) EPIPHANIUS *l. c. p. 68.* CLEM. ALEXANDRINUS *Strom. l. VII. p. 764.* EUSEBIUS *bis. eccl. l. IV. c. 7. p. 97.*

(d) *L. c.*

illius ex his oris, Ægyptiorumque placitis originem habuisse. Quem cum difficilima quæstio de mali origine teneret, (e) iisque a scripturæ simplicitate præ animi, quod gnosticam sapientiam affectabat, superbia sibi discedendum esse decerneret, ad systema illud emanativum delapsus est, quod mira sagacitate cum dualistico in concordiam ire jussit Zoroaster, excoluerunt, mirumque in modum auxerunt & variarunt Syri, Persæ, Asiatici, ingenia plerumque anomala, & imaginationis morbis corrupta; a Chaldæis, Persis, Orientalibusque ceteris acceptum suæ Theologiæ adaptarunt, & symbolica methodo exornarunt Ægyptii, suum secere Judæi Cabbalistæ, Pythagorici, Platonici, Christianæ legi attemperaverunt Hæretici, ex Syria & Ægypto progressi. (ee) Id quod inita comparatione luculenter demonstrari posset, si id ageremus, & non ea, quæ fuse alibi de Valentini hæresi disseruimus, (f) rem in aprico ponent: qui locus illis adeundus est, qui de ea refluxuant. Itaque & indole Philosophiæ ejus ductus, & regionis illius, quam incolebat, & in qua præclarus sapientiæ magister haberi cupiebat, more persuasus, symbolis, vocibus obscuris, barbarisque, quibus ἐνοντα ἀνοντα scripturæ loca attemperata sunt, doctrinam suam, de origine, caussa remedioque mali vestivit, & ita incertam & tenebris obsitam reddidit, ut mirum non sit,

&

(e) *Ibid.* p. 72.

(ee) Probata hæc omnia dedimus in *Hist. crit. phil.* T. I. p. 1349. T. II. p. 190. T. III. p. 287. seq.

(f) *Ib.* p. 290. seqq.

& olim doctores ecclesiæ eruditissimos eum non satis intellexisse, & hærere hodie aquam viris magnis, qui hæc solvere ænigmata ausi sunt.

§. IV.

Nihil autem vel celebrius, vel obscurius in Philosophia Basilidis quam Abraxas & Caulacau [sive Caulaucau, utroque enim modo scribi posse diversa pronuntiatio probat] hujus nugatoris. Et illud quidem nomen adeo tenebris tectum & incertæ significationis est, ut doctissimos viros in diversissimas interpretationes pertraxerit, (g) quibus tamen heic, ubi alia agimus, non inbäremus. Hoc tenebris suis ita interpretes historiæ Basilidianæ terruit, ut tantum non omnes, etiam doctissimi, de definienda certa significatione hujus vocis, quidque ea in systemate Basiliano sibi voluerit, decernendo, desperaverint. Accedit id GRABIO (h) & MASSVETO, (i) viris eruditissimis, in eum IRENÆI locum commentantibus, in quo hujus nominis mentionem faciunt. Epiphani, Eusebii, Theodoreti, quibus illud ipsum nomen ἄνημα τάξις tactum est, editores commentatoresque uno PETAVIO (*) excepto, qui tamen nihil, quod rem juvet, attulit, sicce illud

(g) Vid. quæ post Macarium & Chiffletium scripsit BEAUSOBRIU^s hist. de Manichéens l. IV. c. 4. T. II. p. 50. seq. MONTEAVC. Pal. Gr. l. II. c. 8. BASNAGE Hist. des Juifs T. III. p. 700.

(h) Ad IRENÆUM l. I. c. 24.

(i) Ad IR. l. c. p. 102.

(*) Ad Epiph. l. c. T. II. Opp. p. 44.

illud pede prætereunt. Eruditissimus BEAUSO-BRIUS (k) cum omnem Basilidis disciplinam magno studio enodaret, Caulacau quidem tetigit, sed præter conjecturam, in se verisimilem, nullam rationem addidit, in qua animus conquiesceret. Itaque cum de obscuro numine locoque Irenæi curatius cogitandi occasionem nobis vir quidam eruditissimus ὁ νῦν ἐν αἰγαῖς subministrasset, profundius paulo, quam fieri solet, in hæc gnosticæ μαλαιολογίας somnia & deliramenta inquirere placuit: quo eventu, lectorum sententiæ definire relinquimus. (kk)

§. V.

Haurienda est de Caulacau Basilidis notitia, cum Hæresiarchæ scripta perierint, ex testimoniis veterum. Inter quos primus locus debetur IRENÆ-O, (l) qui adversus hos homines ex instituto disputavit, & eodem fere tempore vixit, quo insatum

(k) L. c. p. 29.

(kk) Quadriennium effluxit, ex quo hanc Dissertationem scripsimus alii loco destinatam; interim prodiisse nuper, nova Liter. Lips. 1750. n. 90. p. 798. referunt, OTTONIS NATHANIELIS NICOLAI Diss. de Salvatore Basilidis Caulacau dicto. Quam licet nondum visam cum explicatione obscuri ænigmatis a nostra interpretatione differre, ex eo loco didicerimus, noluimus has cogitationes nostras diutius suppressere, comparatione utriusque Lectoris veteris Philosophiæ gnari judicio permissa.

(l) L. I. c. 24. p. 102. Ed. Mass.

num hominum genus in ecclesiam irruptit, eamque
devastavit. Is de ea re ex versione interpretis ve-
teris ita: Utuntur autem & hi magia, & imagini-
bus, & incantationibus, & reliqua universa periergas
nomina quoque quædam affingentes quasi angelorum,
annuntiant hos quidem esse in primo cœlo, hos autem
in secundo, & deinceps nituntur CCCLXV. ementito-
rum cœlorum & nomina & principia & angelos & vir-
tutes exponere. Quemadmodum & mundus nomen esse,
in quo dicunt descendisse & ascendisse Salvatorem, esse
Caulacau. Igitur qui hæc didicerit, & angelos omnes
cognoverit, & caussas eorum, invisibilem & incompre-
hensibilem cum angelis & potestatibus omnibus fieri,
quemadmodum & Caulacau fuisse. Illustrant hæc I-
renæi verba, satis obscura, & in mendo cuban-
tia, quæ habet THEODORETUS, (m) is enim
paulo luculentius: *Quin etiam angelorum nomina ef-*
fingentes, hos quidem dixerunt primum habere cœlum,
illos vero secundum, & ita deinceps usque ad trecento-
simum sexagesimum quintum. Servatorem autem &
dominum Caulacauam nominant. Hæc autem dicunt
ineffabilia esse, & nec ab omnibus capi & comprehendendi
posse præterquam ab uno ex mille. Tertium his addimus
hæresiologiæ veteris scriptorem EPIPHANIUM, (n)
qui Irenæum legit, & in horrea sua ejus observa-
tiones transtulit. Is reliquis luculentius de Caula-
cau ita, interprete PETAVIO: *Alii Caulacauch*
cuidam eandem venerationem deferunt, quo nomine
unum ex principibus appellant [ἄρχοντα τινα τῶν ἄτω
Ἄλεβίς] quibus vocum terriculamentis conimentitiisque

ag

(m) *Hæret. fab. l. I. T. II. Opp. p. n. 418.*(n) *Adv. hær. l. I. hær. 25. T. I. Opp. p. 78. seq.*

ac barbaris appellationibus imperitis hominibus imponere
 conantur. - - - Quod ad vocem Caulaucauch attinet,
 quis eorum qui nominis potestatem noverit, risum tenere
 possit, cum istos videat vocabula quædam hebraice be-
 ne concepta, nec minus commode græce reddita ab iis.
 que qui græce legunt, plane intellecta, cum difficile ni-
 bil habeant, hæc illos tamen exprimendis suis idolis ac-
 commodare, hoc est inanibus formis, ac subsistentibus
 principiis, [εἰς ἐνυπόστατας αἴγαχας] & ut ita dicam,
 simulacrorum fragmentis, dum vana illa nominum ambi-
 zione rudiorum mentibus errorem suum aspergunt, quo
 turpem illam ac fabulosam artem latius dissipent. Ete-
 niam vox illa Caulachauch apud Isaiam scripta legitur in
 duodecima visione cum ita loquitur: Tribulationem super
 tribulatione, spem super spe: adhuc paululum, paulu-
 lum adhuc expecta. Quare ipsamet Hebraica verba
 ut illic leguntur descripta syllabis hoc loco subjiciam:
 Quippe tsaula tsau tsaulatsau tribulationem super tribu-
 lationem significat, Caulacau spem super spem, Zeer-
 scham Zeer scham adhuc paululum, paululum adhuc
 expecta. Ubinam igitur est illorum commentum? ubi
 vanissimum illud somnium fœtus instar ab ipsis conce-
 ptum? unde hæc in mundo zizania? quænam genus
 hoc hominum necessitas coëgit, sibi ut voluntarium exi-
 tium consenserent? Si enim ejusmodi vocabula cum eo-
 rum vim intelligerent, perniciosa ludificatione detorse-
 rant, manifeste sibimet ipsis mali autores fuerunt: sin
 per ignorantiam quæ nescirent, usurpaverint, nihil his
 fungi potest infelicius &c. Haecenus Epiphanius. Re-
 liqui veterum, qui Basilidis meminerunt, uno
 PHILASTRIO, (*) qui ναὶ τὸ πόλον cum reliquis
 con-

conspirat, & qui verbo tantum ejus meminere HIERONYMO & NICETA (**) exceptis, Caulacau tacent, (o) & idolum hoc vel ignoravisse plane, vel non intellectum præteriisse videntur.

§. VI.

Eandem fere fortunam Caulacau Basilidis apud recentiores scriptores habuit, quorum omnes fere hoc nomen prætermisso ideo videntur, quoniam quid illud significaverit, non assecuti sunt. (p) Certe qui Abraxas Basilidis explicare conati sunt, similem dare Caulacau explicationem non sunt ausi. GRABIUS & MASSVETUS (q) ut supra dictum

(**) T. I. thes.

(o) Id CLEM. ALEXANDRINUM quoque, qui Alexandriæ optime rem cognoscere potuit, & toties Basilidianarum nugarum meminit, fecisse miramur. Dolemus autem librum Agrippæ Castoris, qui omnes Basilidis nugas clarissime exposuit & refutavit teste EUSEBIO *H. E. l. IV. p. 97.* intercidisse; sine dubio enim plus inde, quam conjecturas, quas nunc dare possumus, haurire liceret.

(p) B. Th. ITTIGIUS, quamvis omnia de Basilide a veteribus relata attulisset, & de Abraxas quoque complura dixisset, Caulacau tamen omisit *Disl. de hæresiarch. Sect. II. c. 2. p. 98.* B. CLODIUS autem præf. CONR. SAM. SCHURZFLEISCHIO Witeb. 1706. singularem de Caulacau Dissertationem scripsit, quæ philologica magis, quam philosophica est.

(q) *ll. 66.*

dictum, corrupto Irenæi interpretis loco deterriti de medicina & restituendo vero sensu desperavere, nec videre se Monachus Benedictinus fasus est, quomodo spes super spem Basilidianorum deliriis aptari possit. Id quod equidem non magnopere miramur, cum tantam veteris Philosophiæ, maxime Orientalis, cognitionem non habuit, quam tam præ se tulit antiquitatis ecclesiasticæ. Itaque tria ista veterum scriptorum loca inter se dissentire, ratus est, quod veritati non concinere, in sequentibus patebit. Qui vero de nominis significatione dispicere connisi sunt SAM. BASNAGIUS (*), THEODORUS HASÆUS (**), aliisque laudati FABRICIO (***) ; de origine tantum vocis ex Esaja petita disputatione, quæ ad nostram translationem, quæ philosophica, non philologica est, non pertinent. Unus, desideratissimus BEAU-SOBRIUS, (r) qui critico examine Basilidis mætæologiam erudite excussum, Caulacau quoque philosophice explicandum tetigit, & initio quidem totius systematis cœlestis nomen illud esse conjecit, at cum vidisset, repugnare id loco Irenæi, ad Theodoreti sententiam accessit, recteque definiit, nomen id Salvatoris esse, eo quod omnis spei fundamentum nobis esset. In quo quidem vir emunctæ naris, felixque veterum hæresium indagator deceptus haud est; ast nec rationem aliam addidit, nec ex systemate Basilidis explicitum prodidit

(*) *Annal. polit. eccl. ad Ann. 121. T. I. p. 49.*

(**) *Bibl. Brem. T. VII. p. 495.*

(***) *Ad PHILASTR. p. 71.*

(r) *L. c.*

didit quoque vim & locum Caulacau in eo systemate non satis inspexisse, cum in tota ea re nihil mali latere pronuntiet. Quod aliter se habere ex dictis patebit. Nobis in præsentia, enarrata rei historia, jam id negotii dabitur, ut admissa Theodoreti explicatione eam ex systemate Basilidis probemus, & cur id nomen Salvatori imposuerit, perquiramus; deinde Epiphanium atque Irenæum cum ista explicatione conspirare ostendamus; quo pacto tandem corrupto & obscuro Irenæi loco facile medicinam afferre licebit.

§. VII.

Priusquam autem hæc, quæ diximus, capita probatum imus, pauca supponere magis, quam prolixè demonstrare necesse est, cum animus non sit integrum nugarum Basilidianarum explicacionem afferre. Et primo quidem facile nobis largentur, qui historiam philosophiæ, exsurgente monarchia Romana, florentis curatius perquisiverunt & cum sacræ civitatis historia comparaverunt, Basilidis doctrinam, ut reliquorum Hæreticorum, qui se a sublimiore divinarum rerum cognitione Gnosticos nuncupaverunt, cum Philosophiæ Orientalis & Ægyptiacæ systemate, tunc magna divinitatis opinione vigente, non convenire tantum, quoad præcipua principia & opiniones, sed vero esse longe simillimum, Basilidem, hominem Ægyptium, & in patria eandem si superis placet sapientiam edocetum inde occasionem sumuisse, manus his deliriis dandi, eaque Christianorum placitis ita attemperandi, ut hæc Christi disciplina suæ gentis genio & eruditioni placere posset. De quo si quis dubitaverit, ejus patientiam exora

mus, ad relegenda ea, quæ in *Historia critica Philosophiæ*, de Philosophiæ Orientalis systemate, ejusque principiis, tum de ejus auctoritate inter Gnosticos prolixe satis diximus. (s) Quæcunque enim Orientalis Philosophia præcepit, ea, si peculiaria quædam, quæ ad distinguendum ab aliis systema suum Basilides excogitavit, demas, etiam apud hæresiarcham occurunt: cuncta ad emanationum divinarum seriem constituendam directa, omnia systemati emanativo applicata, rerum omnium origines ex Deo assertæ, ineffabile Numen suppositum, exque ejus abysso per varios ordines gradusque rerum omnium ortus descriptus; origo mali per declinationem emanationum ad tenebras & privationem id est materialm introductarum, explicata, æones & principia divina ἐνυποστάτικα ideo excogitata, pleroma divinum miris substantiarum emanativarum seriebus repletum, mundi visibilis origo & corruptio a principiis emanantibus longiusque a fonte primo deviantibus aserta; revocati homines per purgamenta a scoriis malorum genitorum eorumque potestate in mundum materialem ad refluxum per principium emanativum primum, ad fontem Deitatis &c. Quibus methodus symbolica, arcana, obscura & initiatis tantum per vestigabilis addenda est. Hæc in Valentini systemate libro citato fecimus manifestissima, quod cum non nisi ingenii magis erudite luxuriantis modulo a Basilidiano differat, facilis labor erit, omnia hæc cum dogmatibus Basilidis comparare, ut evidentissima pateat

pateat concordia. Itaque his latius probandis,
ne actum iterum agamus, supersedemus, & unum
HIERONYMUM (t) vadem sistimus, satentem,
universum pene errorem de Chaldaeo & Syro & Græca
Ierimone exortum esse. Idem Gnosticos ipsos jactas-
se refert **PORPHYRIUS.** (u)

§. VIII.

Alterum, quod præmonendus lector est, in eo
versatur, Basilidem, more Ægyptiorum, Philo-
sophiam suam de divinis deque mundo & mala
obscuris vocibus & ænigmatibus texisse, ut & ad-
mirationem novæ & inauditæ rei consequeretur,
& se Orientali atque Ægyptiacæ methodo attem-
peraret, quæ symbolis, figuris, numinibus igno-
tis cuncta recondit. Quem in modum Cabbali-
stas quoque similia decreta occultasse alibi demon-
stravimus. Maxime vero ideo substantias suas di-
vinas atque æonas in ignotos Deos transmutavisse
videtur, ut eo magis conterraneis suis placeret,
quos omnium maxime circa πολυθεότητα insani-
visse, & religiosiores aliis videri voluisse constat. (x)
Nempe persuasisse sibi videtur homo ineptus, fa-
cilius ad recipiendam fidem Christianam philo-
sophica ueste ornatam persuaderi posse Ægyptios,
si nova & ignota illis numina adduci crederent.
Et has quidem causas Basilidi suis verisimile est,

Q 2

cū

(t) *Adv. Jovinian. l. II. p. 429.*(u) *PORPHYR. in vita Plotini c. 16. Hist. crit. phil. T. II. p. 368.*(x) *Geographus vetus a GODOFREDO editus p. 17.*

cur barbaras voces ex Hebraica & Chaldaica lingua quales fuere Barbeloth, Jaldabaoth, & Caulacau, vel ab iousitato nomine Græco petitas, qualis erat vox Prunicus, vel excogitatas cabalistico literarum usu & potestate, cuius generis Abraxas est, Philosophiæ suæ decreta obscuraverit. Nec procul a scopo EPIPHANIUS ferit, contendens, *bis vocum terriculis commentitiisque as barbaris appellationibus eum imperitis hominibus imponere conari.* Idem visum EUSEBIO, (*) qui Basilidem, προσχήματι ἀπορρίπτερων δυσεβεῖς αἰρέσεως περιτάδεις ἀναπλάσσει μυθοποιίας [specie arcanorum [verborum atque mysteriorum] portentosas fabulas impiaæ hæreseos commentum fuisse ideo conquestus esse videtur, quod ejusmodi vocum reconditarum & ad arcana methodum referendarum artificio fabulas suas theogonicas texerit. Pari ratione de ea re loquitur HIERONYMUS: *abuti hisce verbis immundissimam hæresin apud simplices quoque & deceptos, ut terrorem faciat novitate sermonum, quod scilicet qui hæc verba cognoverit, & in coitu eorum meminerit, absque ulla dubitatione transeat ad regnum cælorum.*

His præsuppositis, ut quid Caulacau Basilidi dictus fuerit intelligamus, scrutandum systema fanatici Philosophi ejusque theogonia & cosmogonia exploranda est, ut quem Caulacau suo locum in ea assignaverit, discamus. Idem vero cum Basilidi constitutum fuerit, quod Gnosticis reliquis, ut ostenderet, quomodo ex summo Deo omnia fluxerentur.

(*) *ll. c. conf. PLOTINUS, Enn. II. l. IX. c. 10. p. 209.*

fluxerint, quomodo malum exortum sit, quomodo in Deum sublato malo revertantur omnia, quo mediatore divino ab ejus imperio liberari mundus queat, quod ex Irenæi, Theodoreti atque Epiphanius testimonijis constat, sequitur inde Caulacau ex principiis illis divinis & emanativis fuisse, quæ ex inexhausta & incomprehensibili Divinitatis abyssso progressa pleroma divini luminis substantiali hypostasi repleverunt, & quorum unum ex pleromate progressum ad juvandum mundum inter homines comparuerit. Diserte hoc testatus THEODORETUS, (y) ingenitum, cum bella angelorum nationibus imperantium vidisset, mentem suam primogenitam misisse, quam etiam Christum appellaverit, ut servaret eos, qui vellent credere. --- Servatorem autem & Dominum Caulacau nominare.

§. IX.

Quæ cum ita se habeant, dicendum porro, quis emanationis ordo Basilidi placuerit, ut intelligatur inde, idem principium emanativum divinum ab hæresiarcha admissum esse, quod Simoni Mago δύναμις Θεος summa Dei potestas, Cabballistisque Adamkadmon vocatum est, id est prima & principalis emanatio, tanquam radius ex divini luminis oceano transmissus in mundum inferiorem, ut cuncta illustraret, a tenebris liberaret, & quos ad materialitatem suscepta inclinatio malos fecerat angelos [scorias vocant atque cortices Cabballistæ] vinceret. Rem itaque ut paucis ab ovo exordiamur, patientiam lectoris paulisper roga.

Q 3

rogamus. Displicuere Basilidi Simonis Magi,
 Menandri & similium genealogiae divinæ, ex O-
 rientali Philosophia haustæ, eo quod philosophicæ
 tantum fuerint, minusque commode ad Christiana
 placita transferri potuerint. Meliora itaque
 datus, ad infiniti naturam accuratius atten-
 dum sibi esse censuit. Constat id testimonio IRE-
 NÆI, (z) qui diserte, Basilidem ait, ut altius quid
 & verisimilius inventissime videatur, in IMMENSUM
 extendisse sententiam doctrinæ suæ; Idem EUSEBI-
 US (aa) monuit, εἰς τὸ ἀπεργον τεῖναι τὰς ἐπινοίας
 ad immensum retulisse cogitationes suas, quod minus
 recte asseditus est doctissimus VALESIUS, (bb)
 contendens fabulas interminatas & vagas nullo certo
 modo ac termino definitas & veritati certæ ac suis spa-
 viis circumscriptæ oppositas intelligi. Eusebius enī,
 Irenæum secutus, de origine & generatione æo-
 num sive emanationum in infinito pleromate agit,
 & qua ratione melius, quam Menander & Sa-
 turninus fecerant, se infiniti rationes emanativas
 explicare posse Basilides crediderit, exponit. E-
 mendatius vero se philosophari posse, proprius-
 que ad Christiana placita accedere ratus est Basili-
 des, si quantum posset mundi materialis origi-
 nem quam longissime ab infinito pleromate & a
 summa potestate, secus ac Menander ac Saturni-
 nus instituisse videbantur, removeret: Itaque ad
 emanationis divinæ ordinem consugit, quem Gno-
 sticæ Philosophiæ cardinem fuisse, & ipsa syste-
 mata

(z) L. c.

(aa) L. c.

(bb) Ad l. c. Euseb. p. 55.

mata eorum inter se comparata loquuntur, & haud obscure prodidit PLOTINUS. (cc) In hac autem rerum divinarum abyssō, ita emanatio-
num ordinem, testibus Irenaeo, Theodoreto, &
Epiphanio disposuit, ut diceret τὸν ἀγένναλον νεῦ
πρῶτον γεννῆσαι, ἐκ δὲ τῆς νοὸς προβληθῆναι τὸν λό-
γον, φρόνιστιν δὲ ἀπὸ λόγου, ἀπὸ δὲ φρονίσεως σοφίαν
καὶ δύναμιν, *ingenitum mentem primam omnium ge-
nuisse, ex mente projectam fuisse* [memorabili sys-
matis emanativi vocabulo, ut alibi (ee) demon-
stratum] rationem, ex ratione prudentiam, ex pru-
dentia sapientiam & virtutem. (dd) Hæc ista prin-
cipia divina sunt, per quorum ordines immensi-
tas divina emanari attributa sua & operationes ad
inferiora passa est. Quæ tamen cave meras affe-
ctiones, virtutes & attributa divinitatis Basilidi
fuisse putas. Nam hoc universo systemati Gno-
stico & toti Philosophiæ Orientali & Ægyptiacæ
adversum est, quæ emanationibus divinis hypo-
stasin, licet cum summo Numine radicaliter
unam tribuere solebat, ut vel solæ Sephiræ Cab-
balisticæ, & primus homo apud Cabbalistas do-
cere potest. Neque aliud velle vel evincere æo-
num nomen, suo loco probatum dedimus. (ff)
Testem autem damus EPIPHANIUM, qui idola
Basilidis esse μορφὰς, καὶ ἘΝΥΠΟΣΤΑΤΙΚΑΣ ἈΡ-
ΧΑΣ *formas & principia subsistentia* &, quod ex suo

Q 4

addit,

(cc) L. c. c. 10. p. 110.

(dd) THEODORET. l. c. CLEM. ALEX.
Strom. l. IV. p. 529. addit justitiam & pacem.

(ee) Hist. crit. phil. T. III. p. 385. seqq.

(ff) L. c. T. II. p. 647.

addit, ἀνδριαντοπλάσιας, effictas statuas, eo quod ejusmodi simulacra & statuas, sive personas quas-dam in divinis effingant, testatus est. Miramus itaque, non MASSVETUM tantum putavisse, Basilidem æones non re, sed virtute duntaxat & ratione, ab innato patre distinxisse, sed BEAU-SOBRIUM quoque, illo in veteris Philosophiæ decretis perspiciendis longe oculatiorem, credidisse, æones has tantum esse perfectiones divinæ naturæ secundum Basilidem, quæ ab ea se nunquam separent, sed concentratae ab omni æternitate in essentia divina, cœperint se extendere & dilatare, cum Deo placuisset res formare: nempe esse lumina atque radios ex divina essentia emanantes quæ ab ea non aliter distinguantur, quam dimensiones a substantia extensa. Hæc enim si mens Basilidis, & qui cum eo in hac parte omnes fere steterunt, Gnosticorum, fuisset, nonnisi in rationis signo istæ æones concipiendæ essent, & hac quidam ratione, nec ex pleromate ad condendam NB. modo emanativo, materiam progreди potuissent, nec peculiarem hypostasin efformare. Quin ipse Caulacau noster plenus ejus rei judex est. Is enim cum princeps æon fuerit nempe mens patris, descenderitque in mundum ad liberandos homines, necessario hypostatico dis. crimine a patre distinguendus est. Licet cetera lubenter fateamur, æones & radicaliter unum cum fonte Deitatis esse, & in eo subsistentiam, velut in scaturigine sua habere, & longa aliam significationem æonis esse, quam est personæ in mysteriis Christianis, uti latissime in explicatione Systematis cabballistici docuimus. (gg) Quare per-

perperam judicasse virum eruditissimum putamus, cum diceret, hactenus rationi & prudentiae convenienter Basilidem docuisse. Has vero, quae in divino pleromate sunt, æonas, conjugii inter se ad propagandum emanationum ordinem, Basiliudem copulasse, ex CLEMENTIS ALEXANDRINI loco (hh) discimus, ubi mentione demiurgi Basilidiani facta diserte: ὅτα ἐκ συζυγίας προέρχεται, πληρώματά ἐστι, ὅτα δὲ ἀπὸ ἑνὸς, ἐκνόεται, quæcunque procedunt ex conjugatione, pleromata sunt, id est, plenitudines, quæcunque autem ab uno, imagines. Qui canon præcipuus Philosophiæ Orientalis, ubi recte intelligitur, cognosci inde potest, qua ratione ex principiis activis & passivis in divinis non tantum lucis plenitudinem [subjectum scholastico nomine diceremus], sed & formam & imaginem ineffabilis Deitatis tum Basilides, tum reliqui Gnostici, quique ex Orientali Zoroastris disciplina progressi sunt, Philosophi ceteri, derivaverint. Et hæc quidem secundum Basilidem in mundo intellectuali, divino, luce cœlesti pleno acciderunt.

§. X.

Ex mundo intelligibili ad sensibilem progressus Basilides, non parum, ut videtur, offensus est difficulti quæstione, qua ratione in hunc adspectabilem mundum præter perfectiones divino opificio dignas malum quoque, tum imperfectionis, tum malitiæ, physicum & morale hodie dicimus, irrepserit. Quæ quæstio ut omnem Orientalem metaphysicam peperit, ita potissimum fœunda

Q 5

mater

mater fuit somniorum Gnosticorum. Quam ut solvēret, suppositis emanativis principiis, non aliam, quam reliqui, originem rerum creatarum posuit. Gnostici autem teste PLOTINO, (*) demiurgum descendentem a matre fingentes mundum ab ipso deducebant ad extrema simulacrorum, quo interprete quoque scimus, ex eorum mente animam atque sapientiam quandam, id, quod inferius est, concupiisse [νεῦσαι] sive id cōperit anima, & hujus generis cruxa extiterit, sive sapientia quādam, sive utraque idem concupiverit: inde vero alias animas condescendisse veluti membra sapientiae, & has corpora humana fuisse ingressas. Ex quo memorabili loco patet, rerum materialium, conditi mundi, creatorum hominum origines obscurissimos Philosophos, ad quandam syzygiam divinarum æonum, pleroma egressarum & ad inferiora emanationem extendentium retulisse. Hoc ut Valentinus exposuerit, alio loco planum fecimus. Basilidem similia præcepisse, Irenæi, Theodoreti, Clementis Alexandrini, Epiphanius narrationes nos dubitare non sinunt, quamvis non in omnibus illæ inter se concordent. Et Irenæus quidem ita rem narrat: *A dynami atque sophia virtutes & principes & angelos, quos & primos vocet, & ab iis primum cœlum factum; dehinc ab horum derivatione alios autem factos aliud cœlum simile priori fecisse, & simili modo ex eorum derivatione cum alii facti essent, antitypi ejus, qui super eos essent, aliud tertium deformasse cœlum; & a tertio deorsum descendentium quartum, & deinceps secundum eum modum alteros, & alteros principes & angelos fa-*

Eos

(*) L. c.

Etos esse, & cœlos CCCLXV. quapropter & tot dies habere annum, secundum namerum cœlorum. Eos autem, qui posterius continent cœlum, angelos, quod etiam a nobis videtur, constituisse ea quæ sunt in mundo omnia, & partes sibi fecisse terræ, & earum, quæ super eam sunt, gentium. Idem prorsus tradit Theodoreetus. Nec abludit Epiphanius, (ii) barbaras principum ac potestatum per unum quodque cœlum appellaciones innumeratas, memorans, qui & alio loco (kk) potiora nomina principum potestatumve cœlis variis præsidentium enarrat. At non omnibus is angelis creationem mundi tribuit, sed eum, qui septimo cœlo præsit, Sabaoth dictum, esse cœli terræque conditorem, tum eorum, qui consequuntur, orbium cœlestium, angelorumque suorum dicit. Aliter quam hi omnes, CLEMENS ALEXANDRINUS, (ll) ipse Ægyptius, & nationis suæ opinionum callentissimus. Is Basilidis verba recitat, statuentis: mortis generationem esse opus ejus, qui creavit mundum; deque hoc Deo dixisse tradit: quo est minor imago viva facie, eo est minor mundus viva æone: quænam est ergo causa imaginis? faciei majestas, quæ pictori exhibuit figuram, ut per ejus nomen honoraretur: non enim ex se & sua auctoritate fuit forma inventa, sed impletant nomen, quod in creatione erat imperfectum: cooperatur autem id quod invisibile est in Deo, ad fidem ejus quod effectum est. Addit his Clemens: τὸν μὲν δημιουργὸν, ὃς Θεὸν καὶ πατέρα κληθέντα, εἰκόνα, τὴν ἀληθινὴν Θεὸν καὶ πρόφτειν

(ii) L. c. c. p. 78.

(kk) p. 91.

(ll) Stromat. l. IV. p. 509.

τὴν προσεῖπεν· ζωγράφον δὲ τὸν σοφίαν, ἵντο πλάσμα
μι καὶ ἐικὼν, εἰς δόξαν τῷ αὐράτῳ· ἐπὶ ὅσα ἐκ συζυ-
γίας προέρχεται, πλήρωμά ἔστι, ὅσα δὲ αἴπο ἐνὸς, ἐ-
πόνες, *Creatorem, qui Deus & Pater vocatur, ima-*
ginem veri Dei prophetam dixit; pictorem autem sapien-
tiam, quae figmentum produxit imaginem ad gloriam
invisibilis Dei: quæcunque enim ex conjugatione proce-
dunt ad pleromata pertinent, quæ vero ab uno, ad
imagines. Dissidere hæc inter se, & Irenæum qui-
dem multos cretores, eosque malas potestates
pōnere, Clementem unum demiurgum, eumque
divinum, Dei imaginem, recte monuit acutissi-
mus BEAUSOBIUS, (mm) qui & putat fabu-
lam nobis narrare Irenæum, CCCLXV. cœlos,
totidemque angelos cretores commentum, quod
Persarum Philosophiam, ex qua sua hauserit Basili-
des, quæque singulis anni diebus singulos ange-
los præficiat, non rite intellexerit. Quamvis au-
tem non satis accurate Basilidis mentem exposuisse
videatur Irenæus, putamus tamen eum cum Cle-
mente posse in concordiam redigi, modo ad ip-
sum systema, & verba Clementis recte attenda-
tur. Secundum systema enim Orientale, Perse-
cum, Chaldæum, Ægyptiacum, quale eo tem-
pore viguit, ex pleromate per syzygiam sive co-
pulationem principii activi & passivi progressus
est ad condendum mundum demiurgus; nempe
ex potentia & sapientia, quarum æonum in ple-
romate ultimarum productio, quæ creatorem ex-
hibuit, secundum emanativi systematis leges,
imaginem invisibilis Dei retulit, eique per sapien-
tiam

tiam rerum condendarum ideæ sive formæ & pi-
cturæ, velut rerum $\alpha\beta\delta\gamma\gamma\alpha\phi\alpha$ impressæ sunt. Ita-
que Clemente auctore demiurgus ratione originis
ex divino pleromate, nempe conjugatione ulti-
ma ortum habet, & ideas rerum habet ex deri-
vatione ab uno, ut Majestas ineffabilis Deitatis
reduceret. Nihil hic dictum, quod non Cabbali-
stis quoque placuisse suo loco docuimus. Et ha-
c tenus creatorem bonum esse constat. Ast cum
ipse quoque Clemens tradat, Basilidem hunc ipsum
creatorem mortis auctorem facere, certum inde
est, mali, quod in mundo est, eum quoque au-
ctorem esse. Id quod nulla alia ex ratione derivari
potest, quam quia demiurgus, oblitus originem
ex pleromate, sive plenitudine lucis, propter il-
lustrandas tenebras ad inferiora inclinaverit, sic
que ex mixtura lucis & tenebrarum mundum
condiderit. Hanc enim Gnosticorum doctrinam
fuisse, disertis verbis testatur PLOTINUS; (nn)
*Animam atque sapientiam quandam ad id, quod infe-
rius, inclinavisse, & alias animas condescendisse, &
sapientiae membra, easque ingredi corpora humana, cu-
jus autem gratia animæ collapsæ sint, illam rursus mi-
nime labi, quasi non annuerit, vel inclinaverit, sed
tantum tenebras illustraverit: deinde hinc simulacrum
in materia resultasse, & inde simulacrum simulacri for-
mam per materiam sive materialitatem, & sic demiu-
gum constitui. Obscurus quidem hoc loco, more
suo, est Plotinus, eo quod absurditatis Gnosti-
cos rationibus metaphysicis cupid convincere. Ex
iis autem, quæ fundamenti loco substernit, aper-
tissi.*

tissimum est, inclinationem demiurgi, & sapientiae in eo residentis ad illustrandas in creatione tenebras caussam suis materialitatis: nempe ut habet JAMBlichus: (oo) distinguendo materialitatem ab essentialitate, id est, privationem, quae tenebras mortemque involvit, ab essentia spirituali, quae ex principio emanativo omnibus inest. Comparatum his systema Valentinianum, & difficiles haec nugae, at toti tunc Orienti communes multa lucce radiabunt.

§. XI.

Altera difficultas, quam de numero creatorum cœlorumque a principibus conditorum movet Beausobrius, ita tolli potest, ut inter creatorem ex pleromate progressum, & inter angelos ab eo emanationis lege productos, ut administrari essent in creationis opere, distinguatur. Vedit id ipsum Vir optimus nobisque desideratissimus, & monuit, atque memorabili Clementis loco illustravit. Possumus his addere Cabalistas, qui ex iisdem fontibus sua hauserunt, in quorum systemate unus mundus alteri subordinatus est, parique potestate subordinata angeli cuiusvis mundi sunt, ut alibi demonstratum. (pp) Immo magis notandum, ipsum Zoroastrem, a quo haec Philosophia excoxitata, & ad sequentia tempora transmissa est, hunc in modum creationem descripsisse, statuente: *sex Deos Oromasden fecisse, primum benevolentia,*

(oo) *De myst. Ægypt. Sect. VIII. c. I. p. 152.*

(pp) *T. II. Hist. crit. phil. p. 1025. seq. quæ accurate expensa obscuris Orientalium nugis lucem conciliare apta sunt.*

tie, secundum veritatis, tertium aequitatis, reliquos sapientiae, divitiarum, & voluptatis, quae honestae consequitur, opificem. Deinde eum se triplicasse, & a sole [Mithra, fonte ignis primævi] tanto intervallo se removisse, quanto a terra sol abest: ac cœlum stellis decorasse, unamque ante alias tanquam custodem & speculatorum constituisse Sirium, alios porro viginti quatuor Deos condidisse, & in ovo posuisse &c. Ægyptios vero, ad quos ea quoque Philosophia dimanavit, similiter præcepisse, JAMBlichus (rr) testatur, narrans, præter æonas vel duces cœlestes supremos rerum visibilium opificio alios duces præesse, nempe Διμιτριουν νῦν, καὶ τῆς ἀλυθείας προσάτην, καὶ σοφίας, ἐρχόμενον μὲν ἐπὶ γένεσιν, καὶ τὴν ἀφανῆ τῶν κεκρυμένων λόγων δύναμιν ἐιδ φῶς ἀγοντα, opificem mentem, qui & veritatis custos sit & sapientiae, quatenus ad generationem descendat, & incognitam rationum latentium vim producat in lumen. . . . Esse & alium principatum apud illos super elementa tota in generatione posita, virtutesque eorum, esse enim quatuor masculas totidemque femininas; bunc Soli tribuere: item alios principatus super naturam omnem in generatione versantem, quem Lunæ assignent: DIVIDENTES VERO COELUM IN PARTES DUAS VEL QUATUOR, VEL DUODECIM, VEL SEX ATQUE TRIGINTA, VEL HARUM DUPLAS, VEL ALITER QUOMODOCUNQUE DUCES HIS PRÆFICERET AUT PLURES AUT PAUCIORES: denique his omnibus unum præficeret, qui omnibus superior sit. Atque ita Ægyptiorum doctrinam

(qq) PLUTARCH. de Isid. & Osiride.

(rr) L. 6. 6. 3. p. 159.

Elrinam de principiis desuper ad inferiora progredientes
 ab uno incipere, & definere in multitudinem unius im-
 perio gubernatam &c. Quem locum systema Gno-
 sticum mire illustrare, & veras ejus origines pan-
 dere vidit jam MASSVETUS, ast cum Persicam
 & Orientalem Philosophiam in Ægypto patriis pla-
 citis & Græcis theogoniis attemperatam ignoraret,
 & mere Platonica hæc esse putaret, in errorem
 actus est. Mire autem, non omne tantummodo
 dogma Gnosticum de origine & administratione
 mundi visibilis illustrat, sed imprimis ea, quæ
 duce Clemente Alexandrino, Irenæo, Theodore-
 to & Epiphanio de Basilidis ea in re mente dicta
 sunt, in aprico ponit. Nempe rationem aperit,
 quomodo per emanationis viam a summo fonte
 rerum omnium effluxerit demiurgus, POTEN-
 TIA & SAPIENTIA gravidus, qua ratione rerum
 ideas, simulacraque sive rationes latentes impres-
 serit, & quo pacto deinde potentiae subordinatae
 in condendo & administrando mundo se gesserint,
 gerantque adhuc. Quæ cum clarissima sint, du-
 bium non est, quin Basilides, qui Ægyptiacam
 Philosophiam secundum principia Orientalia ex-
 pressit, eadem ratione statuerit: sicque in con-
 cordiam diversæ narrationes doctorum ecclesiasti-
 corum possunt redigi. Neque prætereundum hoc
 loco est, constare ex verbis Jamblichi, Ægyptios
 pro lubitu cœlum in plurimas partes divisisse, iis-
 que potestates minores præfecisse. Quod cum
 Ægyptiis solenne fuerit, caussam non videmus;
 cur Irenæus, Theodoreetus, Epiphanius menda-
 ci vel erroris, quod vult Beausobrius, coarguendi
 sint, quod ineptam hypothesisin Basilidi tribuerint.
 Ut enim taceamus, non adeo ineptos esse tot cœ-
 los

los Basilidis, ubi semel ejus systema admittitur, ac videri potest illis, qui sana ratione philosophari solent, ipse parallelismus inter placita Persica, Ægyptiaca ac Basilidiana evincit, revera istas nugas his hominibus placuisse, quos ob absurditatem opinionis excusare velle, est caussam eorum agere, non historiam criticam scribere. Fatemur tamen verisimile nobis videri, tot cœlos, quot angeli & potestates varii ordinis illis præfectæ esse dicuntur, non tam distinctos cœlos, quam cœlestes sedes & potentias in illis definitas significare: qua de re tamen plura, ne extra oleas vagemur, hoc loco dicere non licet.

§. XII.

Qualis hujus creatoris & administrorum ejus cœlis præsidentium conditio secundum Basilidis systema & opinionem sit, ex dictis facile est colligere. Quamvis enim demiurgus ratione originis bonus fuerit, quippe qui ex pleromate divino processit, sapientiae & potentiae divinæ filius, at-tamen quia ad inferiora inclinavit, ut tenebras illustraret, ex ea mixtura mortem malumque inducere necesse habuit. Fatemur insulsum & illepidum hoc systema esse, ast de eo jam non quæ ritur, sed tantum de mente ejus, quæ alia esse nequit, ubi semel cum Orientali Philosophia duce Zoroastre statuitur, ex uno fonte lucis principium fuisse exortum, quod quia limitatæ virtutis est, tenebras necessaria sequela post se traxerit. Quod qui capere nequeunt, quomodo lucis & tenebrarum principia cum emanativo principio consistere queant, illis elegans locus Sharistanii,

Tom. VI.

R

scri.

scriptoris Persici, a TH. HYDEO [ss] productus legendus est, qui omnia plana faciet & clarissima. His enim hoc loco immorari non vacat; sufficit, teste Clemente, mortis auctorem demiurgum vi- sum fuisse Basilidi, nec aliter potuisse propter na- turam systematis emanativi, & remotum a plero- mate demiurgi locum, quem illi assignabat statue- re. [**] Ex hoc autem sua sponte fluit, dete- rioris conditionis, pejorative indolis debere esse angelos creatoris ministros, mundi partibus cœ- lisque praefectos, eo quod longius a pleromate remoti, magisque rebus materialibus immersi sunt. Hinc iræ, tyrranides, sanguinis sitis, bellorum caussæ, & mala alia innumera, quibus homines ab ipsis angelis mundi dominis & praefectis vexan- tur, quasque hac ratione malorum omnium phy- sicorum pariter atque moralium caussas esse testi- bus Irenæo, & Theodoreto, Basilides statuit, nec ille solus, sed omnis quoque Gnostica Philo- sophia professa est. Comparari cum hac angelo- rum mundi directorum malitia Hebræorum Cab- bala debet, & ea expendenda, quæ de Klippoth sive corticibus angelisque malis nugantur, & quæ alibi exposuimus: ea enim opiniones Philosophiæ Orientis in his deliriis amplissime insanientis mire illustrabunt. Ipsam quoque hominis animam ex summo fonte delapsam & ad inferiora vergentem, cum per harum potestatum sedes & regiones trans- iret,

[ss] *De relig. vet. Pers. p. 299.*

[**] Luci, quam viderat, obstat, BEAUSO-
BRIUS *l. c. p. 19.* rationes Platonicas hic admi-
scens, quæ longe diversæ sunt.

iret, simulacra simulacrorum induisse, juxta Gnosticos, teste PLOTINO [tt] opus erat, ex qua caussa mali moralis originem repegebant, & ad hos angelos caussam devolvebant: quo pacto scintillam illam, quæ animæ ex divinæ lucis oceano, ex quo effluxit, inest, suppressi, hincque omnis infelicitatis caussam oriri necesse erat. Magno itaque Salvatore opus erat, qui spem amissam restitueret. Et hic Caulacau ille est, de quo jam porro tractabimus.

S. XIII.

Nempe ex inclinatione illa ad inferiora, quæ tenebras post se trahebat, cum & ipse demigus, & qui ab eo conditi sunt angeli, in creando mundo innumeras restrictiones, privationes, mala mortemque ipsam admittere deberent, anima ex cœlo delapsa & hos limites transiens affectuum caecthes contraxit, qui secundum Baslidem sunt προσαγόμενα, appendices ex hoc transitu adnata, nempe spiritus [materiales,] appensi animæ ratione præditæ, per quandam confusionem & conturbationem principiorum [σύγχυσιν ἀρχικὴν] quibus & alias rursus spirituum adulterinas & diversi generis naturas adnasci dicebat. Ita CLEMENS, [uu] cuius verbis lucem egregie affudit BEAUSOBRIOUS. [*] Qui licet hanc confusionem perperam ex Platonica materiæ conditione derivet, in eo tamen acute vidit, quod

R 2

hæc

[tt] L. c.

[uu] Stromat. l. II. p. 408.

[*] L. c. c. 2. p. 20. seqq. ubi recte Massuetum notat, qui hoc Philosophiæ genus non satis est assecutus.

hæc confusio principiorum, in mixtura lucis & tenebrarum, ad originem mundi materialis, ex Philosophia barbarica sive Chaldæa, [Orientalem nos, ob latitudinem terrarum, in quibus floruit, dicimus] referenda sit, licet materiam æternam, quod tamen Vir eruditissimus vult, in tenebris non posuerit, uti ex PLOTINO (xx) est evidensissimum. Ita cum in mundum & præcipue hominem, mali generis spiritus descendissent, remedium altius & supra demiurgum ad pleroma usque asurgens assignandum erat, quo spirituum materialium malignitas superari, hominesque ab iis liberari possent. Scilicet mentem divinam, quæ proxima ab ineffabili Deo æon est, misericordiam animarum, a malis istis spiritibus vexatarum, velut principalem Dei summi virtutem in mundum descendisse, Basilides docuit. Rem ita narrat IRENÆUS: *Innatum & innominatum patrem, videntem perditionem, misisse primogenitum Nun suum, [& hunc esse, qui dicitur Christus] in libertatem credentium ei, a potestate eorum, qui mundum fabricaverunt. Et gentibus ipsorum autem apparuisse eum in terra hominem & virtutes perfecisse; quapropter neque passum eum, sed Simonem quendam Cyrenæum angariatum portasse crucem ejus pro eo; & hunc secundum ignorantiam & errorem crucifixum, transfiguratum ab eo, uti putaretur, ipse esse Jesus: & ipsum autem Jesus Simonis accepisse formam, & stantem irrisisse eos. Quoniam enim virtus incorporalis erat, & Nus innati patris, transfiguratum quemadmodum vellet, & sic ascen-*

(xx) L. c. c. 12. p. 211. qui locus memorabilis est.

ascendisse ad eum, qui miserat eum, deridentem eos;
 cum teneri non posset, & invisibilis esset omnibus. Eadem prorsus recitat Theodoretus: nec multum
 discedit ab ea narratione EPIPHANIUS, [yy] qui
 eum ita de Christo sensisse dicit: Specietenus [$\omega\varsigma$
 $\delta\omega\eta\varsigma\tau\epsilon\iota\varsigma\tau\epsilon\iota\varsigma$] duntaxat mortalibus apparuisse, quippe quod
 in eo cernebatur, nihil praeter imaginem fuisse, neque
 vero aut hominem extitisse, aut carnem induisse. Qui-
 bus cum fabulam de Simone Cyrenæo crucifixo
 subjecisset, addit: Eum nihil percessum in cælum evo-
 lasse. Interea Simonem, non Christum in crucem sub-
 latum esse: Jesum enim in cælum evectum virtutes omnes
 penetravisse, dum ad patrem suum reversus sit. Hunc
 enim esse illum patris commemoratum filium, qui ad
 opem humano generi ferendam submissus sit, propter
 eam quam inter homines perinde ac angelos perturbatio-
 nem celestis pater viderat. Atque hunc esse salutem no-
 stram, qui in mundum venerit, solisque nobis hanc rei
 veritatem aperuerit. His patrum testimoniis si stan-
 dum est, Christus prima æon fuit, emanatioque
 primaria, $\pi\varrho\omega\lambda\tau\omega\varsigma\tau\epsilon\iota\varsigma$ $\tau\epsilon\iota\varsigma\pi\varrho\omega\lambda\tau\omega\varsigma$, mens divina ad
 medendum malo in mundo materiali omnia sus-
 que deque vertenti missus, liberator & Salvator
 futurus. Is verum corpus non induit, sed puta-
 titum, in quo visibiliter miracula divina patra-
 vit; Ast cum odio angeli Judaicæ genti imperan-
 tis, & nationem hanc rabie in illum exagitantis
 ad crucis supplicium raptus esset, cruci tamen af-
 figi non potuit, sed ascendit ad cœlos, delusa
 Judæorum protervia, qui Simonem Cyrenæum
 in ejus figura cruci affixerunt, cum ipse ad pa-

R 3

trem

trem rediens, transiensque angelorum malorum ditiones eos vicisset, salus spesque una futura in eum credentibus. Fatemur, nos nihil vel absurdum vel ἀνακολύθει videre in hoc philosophemate Basilidis, ubi semel principia ejus admittuntur, licet impium in se sit, & evangelicæ veritati adversum: Ast intercessit iterum eruditissimus BEAU-SOBRIUS, [zz] & imprimis Irenæum falsis narrationibus & documentis deceptum ineptam Basilidi sententiam tribuisse demonstrare aggreditur. Nam nec Theodoreti nec Epiphanius testimonia respicit, forte quod eos exscriptisse tantum Irenæum adeoque pro diversis testibus habendos non esse crederet. Ut autem si non mendacii, deceptæ tamen fidei Irenæum arguat, se evidenti CLEMENTIS ALEXANDRINI [aaa] loco per moveri fatetur. Ibi Doctor Alexandrinus, quem proprius conterranei sui opiniones pernoverisse contendit, late de Basilidis decreto disputat, quod martyrii nullum proprie præmium sit; ipsa quoque verba Basilidis affert, disputantis, præmium dari non posse ei, qui ex merito patiatur. Omnes autem ex merito pati, aut enim propter delicta pœnis & suppicio affici, aut pati quamvis innocentes, ut infantes, eo quod peccandi natum & potestatem in se habeant, ideoque etiam pro peccatoribus habendos esse, ne providentiae passionem immittenti malum aliquod adscribatur. Rationem addit Basilides, ex Jobo, καθαρὸν οὐδὲν απὸ πύρα, nullum esse mundum a sordibus & hominem,

[zz] L. c. p. 25. seqq.

[aaa] Strom. l. II. p. 506.

minem, quemcunque nominaveris, tamen hominem esse, Deum autem justum. Quod si quis ipsum Dominum objiciat tanquam hominem, ut ipsum pudore confundat, eo quod passus sit, dicere se: non peccavit quidem, sed erat similis infanti patienti, immo quemcunque hominem nominaverimus, hominem esse, & a naturali sorde minime purum: Quibus Basilidis verbis enarratis hæc, ut impietatem impostoris detegeret Clemens subjicit: Πῶς δὲ γένεται θεός, θεοίσιν μὲν τὸν διάβολον, ἀνθρώπον δὲ αὐτογένη τολμήσας ἐπεῖν τὸν Κύριον; quomodo non impius videatur Basilides, diabolum quidem inter Deos referens, ausus autem hominem peccandi potestate præditum Dominum dicere? Quem locum clarissime evincere putat Vir doctissimus Basilidem, non verum tantum hominem putavisse Christum, sed vere etiam passum esse; sine qua thesi vana fuisset Clementis contra hæresiarcham disputatio: Vedit difficultatem MASSVETUS, [bbb] at nugatoria exceptione eam tollere conatus est, ratus pertinere hæc ad putatum istum Christum, Simonem Cyrenæum, quod plane nihil ad rem facere recte Beausobrio observatum est. Non diffitemur nos, perlecto semel iterumque cum attentione Clementis loco, valde nos in partes suas pertraxisse virum ingenio & eruditione incomparabilem, & quæcunque semel elegerat, vi animi, qua pollebat, maxima, urgentem. Ast cum ejus tamen studium, quacunque liceret mercede, hæreticos veteres excusandi, paululum nos suspicaces fecisset, nec satis caussæ nos videre putaremus, cur

R 4

unani-

unanimia Irenæi, Theodoreti, Epiphanii testimonia velut falsa essent rejicienda, præcipue cum eorum relatio cum systemate Basilidiano cohæreat, paulo curatius rem omnem excussum. Iterato autem examine tanta nobis viri optimi nobisque olim amicissimi auctoritas visa non est, ut veterum fidem sollicitaremus. Rationem suggessit ipse ille Clementis locus cum systemate Basilidis diligenter collatus. Clarissime enim ex verbis ejus a Clemente adductis patet, statuisse Philosophum Ægyptium; nullum hominem, qui revera homo est, esse labis expertem, et si actu nunquam peccaverit, ideoque nunquam posse martyrii præmium poscere, cum habeat divina prudenteria, quod in eo puniat. Id principiis suis convenienter dixerat, eo quod materiam omnem vi naturæ suæ & originis ex tenebris progressam, semina mali in se habere crederet. Hoc vero ex Basilidis mente, quod nec negat Beausobrius, admisso, necessario sequitur, mentem patris in corpus hominis, qua hominis, verum descendere non potuisse, & impossibile fuisse, ut verum hominem Christum extitisse assereret. Nec enim jungi corpori materiali, in se malo, & quod opus & productio angelorum mundi creatorum, malorum principium, esset, non potuit. Quod si verum Christus corpus non habuit, nec vere passum esse oportet, aliumque cruci affixum fuisse censendum est, ejus forma conspicuum. Et hæc quidem convenienter dici orationi Basilidis a Clemente exhibitæ attenta lectio nobis fecit evidensissimum, postquam observaveramus, Basilidem καὶ ἀνθρώπον disputare, & objicientem: Christum passum esse, plane nihil peccantem, deductione

ctione ad absurdum convincere voluisse, ineptam esse hanc instantiam. Urget enim Philosophus, omnem hominem, qua hominem, peccandi potestatem habere, ex quo tacita illatione concludit, nec Dominum tum eximendum fuisse, si verus homo fuisset, eo quod peccati tamen semina & potestatem in se haberet. Non addit vero, quæ inde sequuntur, Christum non fuisse verum hominem, quales fuerint sintque martyres, eo quod ad præsentem disputationem non pertinebat. Clemens autem accurationis logicæ, quod ejus scripta omnia testantur, ignarus, & in disputando acer, argumentum ab invidia petit, & quod καὶ ἀνθρώποι Basilides disputaverat, illi tanquam veram sententiam tribuit, Christum velut peccati capacem passum esse, quod tamen utrumque vi systematis sui, Basilides non negare non poterat. Cujus generis paralogismos logicos quam plurimos facile detegent, qui Clementis Scripta attente legerint & examinaverint. Convenienter autem systemati suo negavisse Basilidem, Christum crucifixum esse, ex effectu quoque apparitionis, quem illi tribuebat, constare potest. Cum enim angelos mundi principes, & inter eos imprimis, quem reliquis majori tyrannide gravem aliis credebat, Judæorum terræ præfectum, vel Deum gentis Judaicæ, viceret, eorumque artes & insidias evasisse, redeuntem invisibiliter ad patrem, contenderet; qui potuit tantam illi Judæorum angelodominique gentis rebellis potestatem in mentem divinam tribuere, ut hoc, quod infederat corpus, crucis supplicio afficere potuerit? Quæ omnia luculenter, nisi fallimur, disputata satis rationis sufficientis afferunt, cur veterum narrationes

sequi, quam viri ingeniose & erudite quidem, at parum verisimiliter conjicientis & pronunciantis effatis subscribere maluerimus. Arbitrium rei autem non nobis poscimus, sed lectori relinquimus.

§. XIV.

Huic vero menti divinæ, apparenti in mundo visibili & angelorum malorum potestatem atque tyrannidem expugnanti, animis quoque demissis in corpora, & ab appendicibus illis malis misere vexatis medicinam afferenti salutem hominibus partam Basilides tribuit. Servatorem hunc vero, more suo ex patria disciplina petito, Caulacau nomine insignivisse, ex testimoniosis supra adductis tenendum, &, quod duce Epiphanio scimus, repetendum est, vocem hanc Basiliadem ex loco JE-SAJÆ XXVIII: 10. desumisse. Quorum verborum licet varia sit apud interpretes significatio, [ccc] cum alii canonem supra canonem, alii spem super spem, alii aliter vertant, de quo in præsentia dispicere non vacat; dubium tamen nobis minime est, recte Epiphanium ex mente se. Etæ Basilidianæ vertisse spem supra spem. Ita enim verterant Græci interpretes, quorum cum maxima & divina fere inter Ægyptios esset auctoritas, & Christianorum quoque plerique eam sequerentur, satis rationis fuit Basilidi, cur has potissimum voces, hoc spei sensu eligeret, ex quibus

[ccc] Vid. quæ ad b. l. erudite disputat CAMPÉGIUS VITRINGA; add. qui in genuinam significationem vocis ιπ̄ diligenter inquirit ED. POCOK. ad Port. Mosis p. 48.

quibus Servatori nomen mysticum & disciplinæ arcanæ conveniens effingeret. Cum enim illum Caulacau, spem supra spem, id est, spei summam, & maximum unicuique salutis portum nuncuparet, id quod nominis ratio ex Ebraismo prodit, constat inde, animarum, quas in alia vita peccasse dixit Basilides, spem omnem eum ad hanc Dei mentem fidemque in eum retulisse, indicareque voluisse, redeundi ad patrem inque sinum oceani divini, ex quo effluxerunt animæ, spem maximam atque unicam in eo niti. Diserte id testatur THEODORETUS, Servatorem ab illis dici Caulacau, nec aliter legi possunt Irenæi verba, ut sensum fundant, quam: eum, qui in mundum descendit & ascendit Salvatorem, esse Caulacau. Satis luculenter enim pergit: *Igitur qui hæc didicerit, & angelos omnes cognoverit, & caussas eorum, invisibilem & incomprehensibilem eum angelis & potestatibus universis fieri, quemadmodum & Caulacau fuisse: & sicut filium omnibus incognitum fuisse sic & ipsos a nemine oportere cognosci.* Ex quibus verbis manifestum est, filium Dei, mentem patris elusa Judaici angeli protervia gentisque rabie invisibilem illis angelisque omnibus, cum ad patrem rediret, factum esse Caulacau. Commodo itaque interpretandus est EPIPHANIUS, Caulacau, nomen esse contendens, ἀρχοντος τινὸς, principis cuiusdam. Per ἀρχοντα enim hoc loco æones intellegi debent, de quibus nonnulla dixerat Epiphanius, ex quarum numero cum Jesus prima & maxima fuerit, constat inde, nec Epiphanium reliquis in assignanda barbaræ voci significatione contradicere.

§. XV.

Patet ex dictis, ad hanc spem omnia in syste-
mate Basiliiano redire, eamque proram puppim-
que salutis fidelium, ex horum hominum mente,
esse. Diceremus, esse Basilianos, Elpisticos
Plutarchi peculiari Dissertatione a nobis olim il-
lustratos, si verisimile esset, Gnosticæ Philosophiæ
aliquid Plutarcho innotuisse. Qua vero ratione
spem hanc in effectum deduci, & expectationis
maximæ finem attingi posse Basilides tradiderit,
jam porro exponendum est. Et huc tota quidem
Philosophia moralis Basilidis pertinet, cum theur-
gia sive magia Ægyptiacis sectis solemini: eam au-
tem omnem hoc loco exponere, nec institutum
nec locus patitur: multa ex Clemente Alexandri-
no erudite collegit, digestit, illustravit Beausobrius
qui adeundus est. Qui nisi nonnulla perperam
esset interpretatus, non haberemus, quod ejus
observationibus adjiceremus. Itaque ut omne
Basilidis sistema constet, & universa nominis
Caulacau ratio & comprehensio intelligatur, pau-
cis edisferemus, quo pacto illam spem per Sal-
vatorem elpticum liceat attingere.

§. XVI.

Incipiendam esse salutis ex spe atque fide spe
nitente exsurgentis acquisitionem, a timore, ge-
nera spirituum distinguente, & electionem ani-
mæ propriam prodente, ex loco CLEMENTIS
ALEXANDRINI [ddd] intelligitur, ubi, men-
tione facta canonis sacri: Timor Domini initium
sapien-

sapientiae, addit: hic Basilidis sectatores hoc dictum exponentes, dicunt ipsum principem, cum exaudiisset dictionem Spiritus ministrantis (in baptismo Salvatoris) propter auditionem & spectaculum fuisse obstupefactum, cum ei præter spem annunciatum esset evangelium & ejus obstupefactionem appellatam esse timorem, ἀρχὴν γενόμενον σοφίας φιλορρήστικῆς τε καὶ διαρρήστικῆς, καὶ τελεωτικῆς, καὶ ἀποκαταστατικῆς γὰρ μόνον τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνδογὸν διαρρήστας, οὐ ἐπὶ πάτη πρόπεμπει. Qui [timor] factus est principium sapientiae tum discernentis & dijudicantis, tum perficientis & restituentis. Non enim mundum solum, sed & electiōnem discerit, & ad ea omnia amandat. Memorable locus, ab interpretibus vero non satis intellectus, in quo illustrando non sine ingenii & judicii laude Beausobrius versatus. Quem prolixe cogitationes suas exponentem ipse Lector adeat rogamus, nobis enim ea cuncta expendere, ob brevitatem non licet, sed ad unum potissimum Clementis locum attendimus, ex quo discere licet, angelos mundi conditores, & imprimis Judæorum Deum reliquis potentiores, obstupefuisse, cum in baptismate Salvatoris ex Spiritus ministrantis confessione audiisset, filium Dei apparuisse, ut semen divinitatis, hominis animæ ab omni æternitate inditum, excitaretur, & Spiritus divinus, per mentem divinam reduceretur ad suam originem, ita perficiendus, ut liberatus a malorum angelorum imperio & suam cognoscat & discerat originem ab appendicibus illis ex creatorum opificio adnatis, & ita per spem, fidei auctorem, perficiatur ope Salvatoris, ut sublatus ad superas fedes, & invisibilis factus angelorum insidiis, redire ad summum divinitatis unde exiit, fontem, possit.

possit. Hæc angelos creatores cum audiissent, prius omnia ignorantes, obstupuisse, quod, quem totum suum opus, suique imperii esse crediderant, electionem habere, id est, esse partem ex Deo avulsam, Deoque per Salvatorem restitutendam jam intelligerent. Veram esse hanc Basiliidis mentem ex sequenti Clementis disputatione patet, qua evincere conatur ejusmodi metum attonitum angelis creatoribus non convenire. Dabimus Græca verba, interpres enim plane mentem Basiliidis non assecutus est. Ita vero Clemens: 'Ει μὴ γὰρ προϋπῆρχεν ἀγνοεῖσθαι, οὐδὲν οὐδὲν οὐδέποτε [πνεῦμα] κατηλαθεῖν· όδ' αὐτὸν ἐκπληξίς εἶλε τὸ ἀρχοντα, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν· όδ' αὐτὸν ἀρχὴν σοφίας; εἰ τῷ φόβῳ ἔλεθεν ἔις τὸν φιλοκρίνησιν τῆς τε ἐκλογῆς, τῶντε κοσμικῶν· οὐδὲ οὐ φόβος τῷ προσόντος αὐτρώπῳ ἐπιβάλλει τῷ σφετέρῳ πλάσματος πεποίηκε τὰς ἀγγέλους, ὡς ἐνιδρομένα τῷ δημιουργῷ μετιαρχεῖσθαι αἴραται τῷ σπέρματος τῆς ἀνωθεν φύσιας, ή ὑπολήψει πενήντα παρεγγέλωσαν ὅπερ απιθανον, ἀγγέλους δημιουργίας ήσαν ἐπίσευσαν οἵου τέκνα τινὸς ἀνθέντας γενέσθαι ἀγνοιαν πᾶσαν κατεγνωσμένας· ή προγνώσει ἐνεχόμενος κεκίνηται. Ex quo loco colligimus: 1. Spiritum divinum ministerio destinatum designandi descensionem mentis divinæ ad liberandam ab angelis creatoribus eorumque principe animam, in baptismate J. C. id declaravisse, ideo descendisse filium Dei, 2. obstupfactum angelum creatorem, cum hæc audiisset, sapientem inde evasisse, ut cognosceret originem animæ, erroremque suum, credendo, hominum animam, ob animalem partem esse suum opus, adeoque suo imperio soli subesse, & didicisse inde distinguere inter opus invisible, seminis supernæ essentiæ, id est hominis spiritualis, & inter opus

opus mundanum, hominem animalem a spiritibus creatoribus productum. 3. Itaque electionem in eo versari, quod spiritualis homo cognoscatur originem ex semine divinæ essentiæ habere, & distinguatur ab homine animali, libereturque per spem in Salvatore positam, fidemque ei nixam, ut quod discernendo cœpit, credendo continuetur, & tandem ascendendo, quo Servator ascendit, perficiatur. Ex quo sequitur, agnitionem electionis, id est originis divinæ, naturalem esse, producique a timore malorum spirituum, gignere vero spem liberationis per mentis divinæ apparitionem, eamque fidem esse electione nixam. Teste enim iterum CLEMENTE: [ii] Φυσικὸν ἡγεῖν τὸν πίστιν καθ' ὃ γὰρ ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τατιζμένην αὐτὸν, Basilidiani fidem naturalem esse dicunt, & quidem fundatam ordinatamque in electione. Quin &, illo auctore, dicebant: Πίστιν ἀμφὶ γάρ ἐκλογὴν διέ-
κεῖσαν καθ' ἑκαστον διάσημα, πατέρων ἐπαλογέθημα δ' αὐτῆς ἐκλογῆς τῆς ὑπερκοσμίας, τὸν κορυκὸν ἀπάσης φύσεως συνέπεσθαι πίστιν· κατάλληλόν τε εἶνας τῇ ἑκάστῃ ἐλπίδι γάρ τῆς πίστεως τὸν δωρεάν. Fidem pariter atque electionem domesticam propriamque esse cui-libet intervallo, [supramundano & mundano] & secundum consequentiam electionis supramundanæ sequi universæ naturæ fidem; & pro modo spei cuiusque conveniens quoque esse donum fidei. Ex quibus locis intelligitur, electionem, cuius toties meminit Clemens, secundum Basilidem esse opus originis divinæ animæ, sive potius hominis spiritualis, ab animali prope distinguendi, in cuius agnitione, appre-

apprehensioneque spei in Christo fundatæ, fides,
 & per eam salus nitatur. Non disputabimus
 hoc loco, utrum fidem ex electione ortam libe-
 ram vel necessariam fecerint Basilidiani, quorum
 posterius affirmat & oppugnat Clemens, prius
 facta distinctione inter hominem spiritualem &
 animalem probat Beausobrius. Recte quidem,
 modo teneatur, ex necessitate naturæ suæ homi-
 nem spiritualem salvati, quod Tatianum quoque
 & Valentiniū, (addi possunt Gnostici, & Orien-
 tales Philosophi omnes cum duce Zoroastre) affir-
 masserunt recte Viro eruditissimo observatum est. Qui
 locis Clementis adductus electionem putat esse spi-
 ritum quendam divinum animæ collatum, parti-
 culam luminis ex cœlo demissam, essentiam
 fonti suo similem, naturæ cœlestis, & supramun-
 danæ, qua mors destruitur, Deus cognoscitur,
 profunda intelliguntur &c. Quæ omnia recte se
 habent, modo ab essentia hominis spirituali &
 supramundana, ab invisibili semine supernæ essen-
 tiæ [quas voces Basilidianas Clemens habet] non
 distinguantur. Hæc enim scintilla divina ubi per
 fidem atque spem excitatur, invisibilem hominis
 partem angelorum malorum potestati subtrahit,
 & Servatori nixa ascendit, unde descenderat ad
 ipsum Deitatis fontem, delusis malis angelis, qui
 hanc electionem ignoraverant. Et hoc quidem
 pacto comprehendi luculenter potest, quo sensu
 Basilides, teste IRENÆO, credentibus promiserit;
qui hæc didicerit, & angelos omnes cognoverit, &
causas eorum, invisibilem eum & incomprehensibilem
(nempe secundum electionem) angelis & potestati-
bus universis fieri, quemadmodum & Caulacau fuisse,
eisque cum sciant ipsi omnes & per omnes transeant,
ipsoſ

ipso omnibus incognitos & invisibilis esse. Comparari hæc cum Valentini deliriis velimus, quæ lucem obscuris Basilidis sententiis fœnerabuntur. Ex his vero intelligi quoque potest, *cum* martyrium Basilides rejecerit. Satis id obscure indicat IRENÆUS: *Quapropter & parati sunt ad negationem, qui sunt tales immo magis, ne pati quidem propter nomina possunt, cum sint omnibus similes.* Cui ænigmati locus Clementis supra adductus lucem conciliat, ubi Basilidem contendisse ait, pati quemlibet propter culpam, & alium quidem propter electionem, cum in alia vita peccaverit, per martyrium, alium propter maleficia supplicio. Hujus enim rationem ex animæ origine, id est, electione, derivandam esse supra jam monuimus: anima enim cum particula cœlestis essentiae esset, ad inferiora & materialia, sive ad tenebras inclinans peccavit, unde ubi martyrium patitur, innatam labem luit. Quod cum martyrii notionem evertat, sequitur inde, ejus in systemate Basiliiano locum nullum esse; unde mirum non est, hos homines ad abnegationem, ad evitanda martyrii supplicia, fuisse paratos, quin & eo nomine passiones pro nomine Christi suscipere non potuisse, quod omnibus corruptione lapsus animæ sint similes, nec unus sanctitatem prorsus innocentem habeat.

§. XVII.

Plura sunt, quæ Basilidis ejusque sectatores prescrisperent homini spem summam salutis per Caulacau obtinendam anhelanti, quæ huc omnia referre non vacat, cum constitutum nobis non sit, integrum disciplinæ Basilidianæ historiam expondere. Non omittendum tamen, quod IRENÆUS,

consentientibus Theodoreto & Epiphanio tradit: Contemnere idolothyta, & nihil arbitrari, sed sine aliqua trepidatione uti eis, habere autem & reliquarum usum indifferentem, & universæ libidinis. Uti autem magia & incantationibus, & reliqua universa perierga. In quibus omnibus excusare & famam Basilidis tueri conatur BEAUSOBRIOUS. Et idolothytorum usum & esum eos probasse mirum non est, qui licere multa nec nocere posse animæ in electione consistenti affirmaverunt. Quod vero ad libidines attinet, quamvis certum sit, non peccatum tantum ipsum, v. gr. adulterium, sed & peccandi habitum & inclinationem Basilidem ad animæ labem ex descensu ad inferiora derivasse, ut allato Clementis loco est manifestum, quamvis etiam eodem auctore certum sit, pertinere libidinem inter appendices animæ in transitu per ditiones malorum angelorum adnatas, adeoque opus materiæ & malorum spirituum esse, & per consequens, Basilidem omnem libidinem hominis spiritualis non esse, statuisse; certum tamen quoque est, eum istud appendicis genus tantum ad animalem hominem, qui creatorum opus est retulisse; unde verisimile est, eum docuisse, ejusmodi libidines animæ electæ non nocere posse, sed purgandas esse in animali parte. Quod occasionem deinde dedit, Basilidem accusandi, quod omne libidinis genus permiserit. De quo tamen in tanta monumentorum Basilidis penuria plura dicere, vel conjicere quoque non licet. Tertium quod Basilidianis tribui solet, περιεγία magica est, imaginibus, incantationibus, invocationibus usa. Fluctuat hic Beausobrius, & exculpandum Basilidianorum desiderio plenus, mox confusus.

fudisse Patres mathematicos & magos putat, mox in diversis magiae generibus præsidium ponit, mox non omnem superstitionem magiam esse contendit, mox ex figuris symbolicis exsculpit magiam non posse exemplis eruditorum inter Christianos errorum probare satagit. Concedamus hæc Viro eruditissimo omnia, eo quod clare apparet, non ausum fuisse negare, Basilidem cum sectatoribus in quodam cum spiritibus commercio eorumque invocatione & evocatione imaginibus facta præsidium posuisse, ideoque caussæ tantum patrocinium in diversa magiae notione, acute magis, quam accurate, quæsivisse. Illud verisimilimum, Philosophum Ægyptiacum, Orientali Philosophiæ, more gentis suæ, innutritum, magiam philosophicam, qualem fovebat Philosophia Orientalis Chaldaica, Persica, Syriaca, Ægyptica, commendavisse, ad liberationem a potestate angelorum malorum. Quod facile succurrisset memoriæ Viri optimi, si recordatus fuisset, eandem non Chaldaicæ sive barbaricæ, quam ipse agnoscit, Philosophiæ tantum sententiam fuisse, sed Ægyptiacæ quoque, & PLOTINI quoque testimonio constare, praxin magicam inter Gnosticos fuisse receptissimam. Insectatur enim illos, (kk) quod cantilenas quasdam componant, ad illa pro arbitrio commovere:ida, non corpora solum & animas, sed etiam his superiora flectenda: eosque fascinationes & delinimenta persuasionsque composuisse, ut & verba exaudiant, atque trahantur. Si quis itaque nostrum artificiose admodum noverit talia quædam pro-

S 2

nuntiare,

nuntiare, & certa quadam ratione cantus sonosque edere, atque aspirantia vocis & sibila, & quæcumque alia apud eos SCRIPTA SUNT, VIRTUTEM MAGICAM continere. -- Gloriari præterea, se morbos expellere, morbosque dicere esse dæmones, eosque verbis expellere se posse profiteri, ideoque a vulgo, magorum vires nimium admirante præstantiores haberi &c.
Quæ cum magiam Gnosticorum in aprico ponant, quæ caufsa quælo est, cur demamus fidem Ireneo, Theodoreto, Epiphanio, uno Clementis silentio, infirmo satis argumento ducti, & magiam inter media Basilidis ad consequendam spem summam facientia non collocemus? Sed ut omni exceptioni effugium obstruatur, notari velimus, magiam hos homines non ad salvandum hominem spiritualem, sed ad animalem tantum, requisivisse. Itaque si priori sensu eorum magiam negaveris, recte facies, verum minus opportune.

§. XVIII.

Restat, ut quem exitum humano generi peperisse Caulacau apparitionem dixerit, ex mente Basilidis paucis edisferamus. Rediisse mentem ad patrem, victis malis angelis, viamque fecisse invisibili modo ad eundem Deum revertendi credentibus, ex dictis hoc loco repetendum est. Putat Beausobrius & ex silentio PP. Basilidem non reprehendendum concludit, eum resurrectionem Jesu hominis non negasse, eumque ex mortuis resuscitatum admisisse, corpore isto per aëra tandem dissipato. De quibus quid sentiendum sit, ex superioribus constare potest. Si enim pati non potuit, vel verum corpus non habuit, resurrectioni quoque locus non sicut; dubium quoque

haud

haud est, Clementem resurrectionem Christi pro refutando Basilidis errore de martyrio adducturum fuisse, si eam unquam credidisset. Et qui potuit resurrectionem corporis Christi statuere, cum omne corpus hominis demiurgi opus ad mortem inclinans esse crederet? Simile itaque fatum etiam fidelibus patet; negata enim, teste IRENÆO (II) resurrectione, quam caussam vitiorum immortalem reddere censebant, ut recte Beausobrio observatum, hominem spiritualem suo elemento, animalem, si ratione uti didicerit, cœlestibus sedibus assignabant, Valentino & Gnosticis aliis similes. In quo spem maximam expletum iri credentes, cum id Servatoris auxilio adscriberent, quo duce angelorum potestates evasissent, recte inde CAULACAU eum dici crediderunt. Et hæc quidem, quantum Philosophiæ Basilidianæ obscuritas passa est, de ænigmate hoc dicta lector æquus boni consulat; clariora si quis dederit, lampada ei lubentes trademus. (mm)

T A N T U M.

(II) L. c. c. 23.

(mm) Ex his vero late disputatis constat, nomen Caulacau non ad mundum referendum esse in loco Irenæi allegato, sed pro *mundus*, legendum esse *mundi*, quamvis & hoc pacto non omnes corrupti loci tenebræ dispareant.